

“สมี” คำโบราณกับความหมายที่เปลี่ยนไป

ช่วงเวลานี้ ผู้ที่ตกเป็นข่าวโด่งดังข้ามวันข้ามคืน และสามารถยึดครองพื้นที่สื่อได้มากที่สุด คงหนีไม่พ้นบุคคลที่สื่อเรียกว่า “ทิดกาโตะ” หรือ “สมีกาโตะ” อดีตพระนักเทศน์ชื่อดังในสังคมออนไลน์

สาเหตุที่ต้องเปลี่ยนสถานะจากหลวงพี่มาเป็นพี่หลวง หรือ “สมีกาโตะ” นั้น เพราะต้องขอหามีสัมพันธ์สาวากับหญิงสาวในขณะที่ยังครองเพศสมณะ (แต่ก็ได้รับลาสิกขาไปเสียก่อนที่จะมีคำตัดสินว่าต้องอภิรณฺจณปาราชิก) กลายเป็นบุคคลธรรมดา คือ นายพงศกร จันทรแก้ว

ในสื่อทั่วไปมักใช้คำว่า “สมีกาโตะ” แทนชื่อนายพงศกร จันทรแก้ว หรือแรมโบ้(ชื่อเล่นจริง ๆ) เหตุหนึ่งคงเป็นเพราะว่า “สมีกาโตะ” เป็นคำที่สั้นเหมาะกับการเขียนการอ่าน นอกจากนี้ยังเป็นคำที่กินความมาก สื่อแล้วคนทั่วไปเข้าใจได้ง่าย “สมีกาโตะ” สามารถแยกออกได้เป็นสองคำ คือ “สมี” และ “กาโตะ” แนนอนคำว่า “กาโตะ” คือฉายานามที่สังคมออนไลน์ได้ตั้งให้กับนายพงศกร จันทรแก้ว ในขณะที่นายพงศกร หรือแรมโบ้ยังอยู่ในเพศสมณะแล้วคำว่า “สมี” ที่นำหน้านั้นมีความหมายว่าอย่างไร?

สมีในพจนานุกรม

หากจะลองตรวจสอบจากพจนานุกรมเก่า ๆ ก็จะพบการให้ความหมายของ “สมี” ได้ดังนี้

สมี น. (1) [สะหมี] น. คำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอภิรณฺจณชั้นปาราชิก

(2) (โบ) น. คำใช้เรียกพระภิกษุ.

(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)

สมี น. คำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอภิรณฺจณชั้นปาราชิก, (โบ) คำใช้เรียกพระภิกษุ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

สมี น. คำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอภิรณฺจณชั้นปาราชิก, (โบ) คำใช้เรียกพระภิกษุ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525)

สมี (โบ) เป็นคำใช้เรียกพระภิกษุ, ภายหลังให้เป็นคำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอภิรณฺจณ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2473)

สมิ น. เป็นคำเรียกพระภิกษุผู้ต้องคดี (ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ 2470)

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าความหมายแรก "คำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์ชั้นปาราชิก" จะตรงกับ ความหมายที่เราใช้เรียก "สมิโกโตะ" กันในปัจจุบัน ส่วนอีกหนึ่งความหมายที่มี (โบ) หมายถึงศัพท์โบราณ "สมิ" คือคำที่ใช้เรียกพระภิกษุทั่วไปเท่านั้น ดังนั้นหมายความว่าในอดีต "สมิ" เป็นคำที่ใช้เรียกพระภิกษุ เช่น สมิแก้ว สมิคำ สมิคง ส่วน "สมิ" ที่มีความหมายถึงพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์ชั้นปาราชิก คงเกิดขึ้นในสมัยหลัง แต่จะเป็นสมัยใดก็ ไม่อาจทราบได้

ในปทานุกรม ปี 2470 ได้ให้ความหมายของสมิว่าเป็นคำเรียกพระภิกษุผู้ต้องคดี ในขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2473 ได้ให้ความหมายแรกว่าเป็นคำที่ใช้เรียกพระภิกษุ(โบ) และบอกว่าภายหลังใช้เรียกพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์ ส่วนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายแรกว่าเป็นคำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์ชั้นปาราชิก และเป็นคำที่ใช้เรียกพระภิกษุ(โบ) สำหรับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายเหมือนกับฉบับ พ.ศ. 2525

ดังนั้นความหมายของ “สมิ” ที่หมายถึงพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์มีใช้กันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2470 มาแล้ว

เมื่อลองค้นคำในหนังสือ "รัตนมาลา" พจนานุกรมแสดงความหมาย สมัย และที่มาของโบราณศัพท์ ได้ให้ความหมายและที่มาของศัพท์ดังนี้

สมิ (น.) คำเรียกพระภิกษุทั่วไป ปัจจุบันใช้เรียกพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์ชั้นปาราชิก

"พระสมิทรงคัมภีร์ให้แบกนำ"	ปาจิต น.1448
"นิมนต์สมิขรัวสัมท่านสมภาร"	ขุนช้าง เสภา ต.40 น.
"จะกล่าวถึงสมิเพชรกับเนรบัว"	ขุนช้าง เสภา ต.48 น.101

จะเห็นได้ว่า "รัตนมาลา" ได้ให้ความหมายเหมือนกับพจนานุกรมฉบับปัจจุบัน แต่ตัวอย่างที่แสดงที่มาจากศัพท์ในวรรณคดีนั้น เมื่อพิจารณาแล้ว คำว่า “สมิ” ในที่นี้น่าจะมีความหมายไปในเชิงเรียกพระภิกษุทั่วไปมากกว่า

เรื่อง ปาจิต คือ ปาจิตกumar แต่งเมื่อ พ.ศ. 2316 ในแผ่นดินพระเจ้าตาก เนื้อหาเป็นตำนานเมืองพิมาย มีเค้าโครงจากปัญญาสชาดกกับนิทานท้องถิ่นพิมายเรื่องท้าวปาจิต-นางอรพิม (อ่านรายละเอียดในหนังสือ การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่องอิทธิพลกลอนอ่านในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ โดย ทิพวัน บุญวิระ กองวรรณกรรม

และประวัติศาสตร์ วรรณศิลป์ ปกพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2541)" อ้างอิงจาก <http://www.sujitwongthes.com/2009/09/วังหลัง-สุนทรภู่-และมหิด/>

ส่วนเสภาขุนช้างขุนแผน สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัย ร.2 (พ.ศ. 2310-2367)

หากจะมองในแง่ของการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปคำ คำว่า "สามมี" ดูจะใกล้เคียงกับคำว่า "สามิ" มากที่สุดในปัจจุบันเราอาจคุ้นเคยกับความหมายของ "สามิ" ในแง่ของชีวิตคู่ "สามิ ภรรยา" แต่ความหมายดั้งเดิมที่เป็นภาษาบาลีนั้น "สามิ" หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ และมักใช้กับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน ส่วนคำว่า "สามิ" ในภาษาบาลี หมายถึง ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง

สามิ (ศมี) อี.; ดู สดตุผลลา สดตุผลลา (สกตฺ) อี.; ต้นสามิ, ไม้พิมาน the tree Mimasa Suma (ปาฬิ สยาม อภิธาน ตำราศัพท์บาลีแปลเป็นไทย)

ในอดีตคำว่า "สามิ" มีอยู่ในตำแหน่งศทางสงฆ์หรือสมณศักดิ์ด้วยเช่นกัน เช่น "สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีศรีรัตนลงกาทีปมหาสามิ" หรือพระมหาเถรศรีศรัทธา ในจารึกวัดศรีชุม สมัยสุโขทัย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 19-20 (<https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/177>)

"สมเด็จพระมหาสามิญาณเทพ เจ้าวัดมหาพน" ใน จารึกสมเด็จพระมหาสามิญาณเทพสร้างพิหารวัดกลาง พ.ศ. 2033 (<https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/1817>)

"มหาสามินันทประหญา" "มหาสามิจันทรังสีปาญะสุมงคลมหาสามิเจ้า" ในจารึกมหาสังฆราชาศรีไตรปิฎก (<https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/2056>)

"มหาสามิเจ้าญาณเทพคุณ" ใน จารึกมหาสามิเจ้าญาณเทพคุณวัดบ้านดอน พ.ศ. 2046 (<https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/1589>)

"มหาสามิญาณ (สุน -) ทรเจ้าวัดพระเกิด" ในจารึกวัดมหาสามิญาณสุนทรเจ้าวัดพระเกิด พ.ศ. 2056 (<https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/1615>)

เมื่อลองเอาความหมายโบราณของคำว่า "สามิ" ที่หมายถึงใช้เรียกพระภิกษุ กับความหมายของคำว่า "สามิ" ในอดีตมาพิจารณาก็เห็นความหมายที่สอดคล้องกัน เพื่อให้พอสันนิษฐานได้ว่าคำว่า "สามิ" น่าจะเลื่อนมาจากคำว่า "สามิ" นอกจากนี้ในชั้นหลังก็ไม่มีการเรียกพระสงฆ์ว่า "สามิ" อีกแล้ว แม้แต่ในสมณศักดิ์สงฆ์เองก็ไม่มีคำว่า "สามิ" อยู่ (<https://th.wikipedia.org/wiki/สมณศักดิ์>)

จากประสบการณ์ส่วนตัวได้เคยอ่านคัมภีร์ไบเบิลที่เกี่ยวข้องกับหมวดตำนานต่าง ๆ ทั้งตำนานบ้านเมือง ตำนานพุทธศาสนา และเคยเห็นคำว่า "สมิ" ในเอกสารอยู่บ่อย ๆ และเป็นการใช้ในความหมายที่ใช้เรียกพระสงฆ์ หรือพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ปกติ ไม่เคยพบว่ามี ความหมายอื่นหรือความหมายที่เป็นผู้ต้องอิทธิคุณชั้นปาราชิก เหมือนในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าคำว่า "สมิ" หรือ "สามี" แต่เดิมนั้นมีความหมายในการใช้เรียกพระภิกษุผู้ใหญ่ ต่อมา ความหมายได้กว้างออกรวมเรียกเอาพระภิกษุทั่วไปเข้าไปด้วย จากนั้นความหมายได้เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลัง มือกลายเป็นพระภิกษุที่ต้องอิทธิคุณชั้นปาราชิกจนมาถึงในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนนี้ไม่ได้เป็นบทสรุปที่มาที่ ไปและช่วงเวลาการของคำว่า "สมิ" แต่เป็นการมุ่งให้ทุกคนที่อ่านได้ช่วยกันคิด วิเคราะห์ และแสดงความเห็นเพื่อ แบ่งปันความรู้ในวงกว้างอย่างสร้างสรรค์